

УРБААН САЙДАР, КЭНГИИР

Баладан мийн 26-күнгэр
улуус кишингэр предприни-
мател, күнэ болжотонна. Бу күн
улуус дэбалтатын мушых-
тыр саалатыгар төгүрүк осту-
од П. Е. Барахсанов затынан
сыншалан тваркатыгар дээр-
банга-былгыатка буолла.

Предприимчивость — одна из главных черт характера человека. Предприимчивость — это способность человека к созданию и развитию нового. Предприимчивость — это способность человека к созданию и развитию нового. Предприимчивость — это способность человека к созданию и развитию нового.

Күн бүгүн улуусутугар 1024 урбааньыт баар. Сылта-та кирилэр ахсааннара 30-40 киһиэки эбэллэн иһэр.

Күн бүгүн удулуспуутар ба-
ар бастыг үлэлээхтэринэн Г. Е.
Самцев, П. П. Архипов, М. И.
Бурцева, И. Н. Архипов, А. Е.
Ефремова о. д. а. буолаллар.
Удулуспут дыно-сэргэте "Да-
дана", "Кухона" атыа-эргэте

жигэннэрэ, "Дабаян", "Олук", "Ирина", "Стайер", "У Егора" мадхылыннар, "Сырдык" кюска, "Профстрой", "Хатан" тэриштээр таваарылыах үлэстэрин-хамнастарын көрө-билэ сылдьаллар. Быйыл сайын "Манчаары соннууларын", Ботурусский улусу түрүтүмнэ-тэ 375 сылыгар анамныгы ыһыары көрсө "Тодус томотор" кафе, "Куйаар" ресторан үлэстэ киллэриллибиттөрө, "Кыталык" ресторан үлэтин саалаа-

"Төгүрүк остуолга" улуус баһылына А. Т. Ноговицын, улуус муниципалитет председатели В. Е. Пуляев, улуус баһылынын социалнай болгоруостарга солбуйааччы И. П. Уаров кыстыгыны ыктылар. Андрей Ноговицын байатын этпатын предприниматель күнүктөн ээрдалеһиһтөн сардалаа. Чурапчы урбааныытыра хайда ба улуустардааар сайдылыахтарынан, климат-дөөхтөһүнэн-тахсылыахтары

нан биллэллэринэн, үлэниир хайгасхалара кэнгэн, сайдан илэринэн астынарын биллэрда "Кэлин кэмнэ эдэр дэон урбаан дымалатыгар килриилэрэ кэрэхсэтиллэх Бааны кытары, "уолаан "Россельхозбааны" кытары үлэлэһэйт, ити олох ирдэбилэ, атын бааннарбыт эмтэ алыахтарын наада. Былырын предприниматель күнүгэр аһыллыбыт Кластерга тутуу ыһтыллар, үлэтэ кэнгэн иһэр Маньаха эһиги сүрүн орууту ыһахтаахсыт. Эһиги үлэһитигэр-хамнаскагыгар сөн түбөһэр араас программалар тахсаллар, итиги туһаныт", - дэйт, үлэһитигэр ситиһиһи баарда.

Василий Гуджев урбаань-ыгтар республика экономика-тын түөрт палмьыгтан биирин онгоруолорун бөлүнөтөтө, Чу-рагга урбааньыгтар бийыл сайын ытыллыбыт улахан дьаһалларга улахан күүс-көмө буолбуттарыгар махтанна. Улуус муһунаар юнишэртэн 6 де-путат баарын, бу улуус сайды-ыгыгар үлэлэһэргэ улахан күүс буоларын эппэ.

Классификацияныгытыбыт Клас-тер диярэктерэ В. К. Лыткин ити территорияга үлэ-хамнас кийдиэх баран иһэрин, А. А. Ива-нова кредит ылытыгытар суб-сидиялар, маһаһыннарыгар үлэһит булуутутар көмөлөһөрү, Предприимствител-лэр общественной сэйиэттэрини председател Е. Г. Савиксеза бу сэйиэт үлэтин туһунан, М.А. Да-нилов урбаанга үлэлиирин таһынан улуус, нэһислөк обще-ственный олоһор актыбыһай-дык кылтарыы, Н.Н. Ожешни-кова полистирол матырыһаа-лыннан үлэлиирин, сага тутуу ытыларыгар, оборудованиэ бу-лууттарыгар көмөлөһөрү, улуус-таары урбааньыттар фондала-рын салайааччыта М.И. Бурде-ва бу фонда туттулууту туһунан, "Маарысчаан" ПО председателин солбуйааччы М. И. Васильева класстерган клин-илэр төрүтүлэлэригэр сир ана-тыы, "Россельхозбан" Чурап-чытаады эбии офийһы салайа-аччыта В. В. Мазарова кредити туһаныыга урбааньыттар ыттыллыларын туһунан өтти-лэр. Эбэх ыйгытылар бэри-

дэн туслах эхнэртэр бэрхши-
нцэр.

П. Б. Бараханов аатынан сыныалааг нааржатыгар буол-
бут дыарыбанка-быыстаткага,
сүтүүнүн, оскуоһалар наар-
дарын үлүлэро көрдөрүлүһүнэ,
бородуускуйалара туруору-
лунна. Оскуоһа орлоро сыла-
та оуруот аһынан дарыганы-
мгара, араас үүнээйилэри, си-
бэккилэри үүнээрилэлэрэ
кэнээн, түпсөн иһэр. Итин бу
быыстаткага туруоруллубут
араас суол кэпсирбөлөр, бур-
дук ас талбыта, сибэкки агал-
та туоһулаата Холобур, Г. П.
Башарин аатынан Сылааг орто
оскуоһатын орлоро бу быыс-
талкага 4 хайысханан кыты-
һылар. Сиргээ үүнүүнү ыһыга
кэнээн көрөр анал
бөлөхтөөхтөрүн, биология ин-
ститутун кытары сибээстээн
чигэйэр үлүнэн дыарыктанал-
ларын, нэһилиэккэ баһыл эл-
лешэ үүнээриллэтэр кытыс-
дыттарын туһунан кэн тутта
кэпсэтилэр. Бурдук ас
араһын арылбыттар. Сүөһү,
сылгы иэтии (животноводство)
сылаатыгар үлэлэһэн 8 бизн-
истилэр эбит. икки ийэ сиби-
иньэлээхтэр, кроликтардаах-
тар. Быыстаткага сибининьэ
этик туруордулар. Үһүс хайыс-
ханан оуруот аһын үүнээригэ
буолбут. Сылаата оскуоһа аг-
роном туталар. 3 гектар хоргу-
оншуй сирдэригээн 3 тоннаны
албыттар. 1000-ланы салкуо-
байга хоргуоншуй эилэрбиттэ-
ро хамаатылык барды. Оуруот ас-
тарын үүннэрэллэр. Төрдүс
хайысханан декоративнай си-

чы нэхмэлзгийн баһымьтын со-
циальмь боспууостарга сол-
буйааччы А. А. Турантаева,
улуус мууһаарын депутата И. Н.
Архипов эрдэ тыл этгилэр.
Бастыг уламээх урбааньһыг
тарга "Боотурускай улуус тэ-
риллибитэ 375 сыла" бэлтэ,
улуус, нэхмэлзк дьаһалтала-
рын бочотунай грамоталара,
махтал суруктара тутгарьлын-
нылар. Быһастаппа түмүгүнэн
араас номонациялар кыайылы-
лаахтара быһаарьлыннылар.
Ол курдук, "Саамай дыкти
(оригинальнай үүнээйи) номо-
нацияны 6,5 кг тыкваны
үүнүбүт Төлөй оскуолатылар,
"Элбөк көрүү" номонация Сы-
даг орто оскуолатыгар тигистэ.
"Эмтээх үүнээйи" кыайылы-
лаарынан Бахсы, "Садово-июд-
най" үүнээйигэ Одьулуун,
"Оруут аһыгар" Азма, "Декор-
ативнай сибэкки" С. А. Новго-
родов аатынан Чурапчы орто
оскуолата ыллылар. Уолсай
түмүккэ Сыдаг оскуолата ин-
ники таһаста. Кинилэргэ грамо-
талар, бириктер тутгарьлын-
нылар.

"Байгальт тэргэн" хуон-
куруска нийслэлийн Диринтэн Зинаида, Николай Осиповтар буоллулар, иэснэ Татьяна, Терентий Пономаревтар (Кытаанах), үсүү Марфа, Григорий Чичагинавтар (Хатылы) ыллылар. "Олбуор сэдэх үүннэригэ" бировска Марфа, Виктор Платоновтар (Болтоно) тигистилэр. "Хаһаастаах дьээс кэргэн" нийслэлийн Маргарита, Юрий Адамсавтар буоллулар.

бөхки үүнэрэллэр. Быйыл
улуус кониитэр ыгтыллыбыт
дахалларга анаан 1000 сибэк-
кени юлдекбиттэр.

Былдатылганын аһырга А. Т. Ноговицын, В. В. Гүлмев, Чурап-

Хаштыгстаны тутан баран
сүүрүүгэ Хайахсыгтан Любовь
Филиппова кыайылаарынан
тыгьста.

Алексей СЛЕПЦОВ.

«КРОСС НАЦИЙ – 2013»

Улууэ кэвинигэр баладан ыйын 25 күнүгэр күнүс 2 чаастан доруобуйаны чөбдигирдэр хавымы уонна сүүрүү күнү "Кросс Наһый – 2013" буолан ааста. Чурапчы улуунун дыһалтатын физическэй култуура уонна спорт управлениета дык кэргэн уонна оҥо аймах дыһалатын отдела төрүтүн ыыттылар.

Кыттайлынахтары эердэлэтиилэр: улуус дьахталлартың баһылыгын социальнай боптуруустарга солбуулааччы И.П.Уаров, физический культуура уонна спорт управлениетин салайааччыга М.С.Иппитьев, С.А.Новгородов аастынан Чурапчы орто оскуолатын физкультуурага учуутала В.И.Кривошапкин.

Барьга 150-тэн тахса оёр уонна 30-чи үлэһит кыгынна. Старт ("Сага олох" редакция) бөрилэһит сириттэн финишэ (Ленин аатынан болуоссат) дээрэ бары үөрө-көтө көхтөөхтүк хааман уонна сүүрэн кэллэхтэр. Саамай баста-кынан бизтээкэ С.А.Новгородова ааты-нан орто оскуола 5-с кылааһын үөрөнэ-эргитэ Ярослав Скрыбин кэллэ.

Нагараадалааһын икки хайысханан буолла.

1. Оқуschulаларга, бастақы бочуотта-
ах миестәни ышса С.А.Новгородов аа-
тынан Чурапчы орто оқуschulата, иккис
С.К.Макаров аатынан гимназия, үһүс
И.М.Павлов аатынан Мурун Тымын-
лыда орто оқуschulа бочултлар.

2 Тэрилталэртэ, улуус дьаһалтата бастагы миэстэ, иккис МУПК, үһүс ЛОСП.

Дынэ кэргэн уюуна оро аймах дьы-
ланын отделе "Спортивный дьы кэр-
гэн" анал бирийин - Чурагчы
наһилэтин олохтоохторо Лена Рома-

новна уонна Василий Николаевич Семеновтар ылдьылар.

А. ДЬЯЧКОВСКАЯ

П.А. Ойуунускай төрөөбүтэ 120 сыла

«ОЙУУНУСКАЙ ААҤЫЛАРЫҔАР» КЫТЫННЫБЫТ

Балабан ыйын 13-14 күннэригэр таһым-талба Таатта ытык сирин Чөркөөр иккисин кытыллар "Ойуунускай аарыылары" 8 хайысканан — уруһуй, оҥоһук, аман өс (арастарлар күрэхтэһиллэр), айар үлэ, оһуохай этигэр олонхо толоруу, чыгачылар үлэ, Туһаарыма Куо буолан ааста. Бу дьонун тэрээһин саха саарыма, улуу суруйааччы, бастык салайааччы Былатын Афанасийович Сылганга — Ойуунускай төрөөбүтэ 120 сылыгар аманна. Ойуунускай аатынан Чөркөө орто оскуолатыгар өрөспүүбүлүкэ араас муннугуттан кэлбит (Булүү, Кэбээйи, Нам, Амма, Момо-Хавыла, Таатта, Чурапчы) 300-тан тахса оҕо торууруна муһуна. Ыйын Чурапчыттан 50-ча буолан кэлтэ барбытыт. 8 хайысканан үлэ сарсыарда-тан көхтөөхтүк тэрилинэ. Мин олонхо толоруутун, аман өс, уус-уран аары, чыгачылар үлэ, айар үлэ, уруһуй, оҥоһук хайыскаларыгар сырыттым, айар үлэ олонхо суруйан кытыллы ылым.

Бу тэрээһини чөркөөхтөр үрдүк таһымнаахтык илээн-саралаан ыыттылар дьэтихтэн, бука алдаһаабыт буолуо. Бу ыстатыйабыр тус санаабын үлэстэһиппин барарбын.

"Ойуунускай аарыыларыгар" СР Правительствотун председателин солбуйааччы Ф.В. Габышева, сана анаахыт Уордх министри С.В. Татарникова, Куорсунаах, Ойуунускай сизин багы кэлбиттэригэр үөрэ санаатым. Күннэлэр бэйр санаанан Ытык Таатта Чөркөөдүгэр литературнай дьаарар аһылларын ситиһинэххэ, үлэстэһинэххэ наада дьэтихтэрин биһирэстим.

Аан бастаан чыгачылар үлэ хайыска-тыгар сырыттым. Манна үтүс оҕо бөйүтүн кыаһын холонон көрдө. Эдэр чыгачы-эччилэр Ойуунускай "Дьулуруйар Ньургун Боотур" үтүс өттүтүн ырыллыттар. Мин Таатта дьэтигэр 11-с кылааһын үөрэнэччигэ Вика Эликова үлэтин сэргэстим. Кини сахалыы ааттар суолталарын ситиһип ырыллыт, ону таһынан аныгы хэм сэрэһин, анал бырагырааманы туттан, көспүүтэргэ ыйылыык оҥорбут. Онно киирэн, төрөөбүт күлүгүн, ыйын суруйааччына, сахалыы аатыг суолтата тахсан кэлэр. Үлэни кыстааччылар да, учууталлар да биһирэстилэр.

Манн таһынан "Үтүс санаа — үйэ-лэргэ умнудубат" дьэн үлэни көрөхтө иһитим. Бу үлэ чыгачыларга кыра оҕус эрээри, ик холбоно дьирэг. Мин санаабыр, маннаах төмө үөрэнэччилэр, ыччаты үтүгө сирдир, үөрөтөр, ытыгар. Түмүтүгэр бэйр саастыла оҕолор төрөөбүт тылы, литератураны ырытталарын, бистэлэрин билэи-көрөн үөрдүр. Бу хайыскага сылдан бэйбөр туһалаары сурунум, албэр биллэ.

Салгыа уруһуй хайыскалар ыы-дыллыабыт. Кылааска баай да албик хартылаа ыйаабыт. Хас биридди уруһуй туста устуруйалаах, ураты сю-жеттаах. Үтүс үлэ олонхо тизмэтигэр оҥоһуллубут. Ордук Туналданнаах Ньу-урдаах Туһаарыма Куо, Дьулуруйар Ньургун Боотур атынан көтүтөн иһаллара, удааттар, үөһэ дьиду айы-лара — бары уранык аһыллыбыттар. Быһата, кылааска киирээт, олонхо аһылтаах дьидутунан айаныытын. Кө-рөбэ сүгүрүйэрин күүһүрэр. Мин бу уруһуй дьэтигэр түһүлэтигэр сырдык эрэ санаалаах таһыттым, олонхо оҕун-

наах кизг уораһыан аһыллар уйлар-дым.

Оҥоһук түһүлэтигэр сырыттым. Харарым сизл оҥоһуктарга хатанна. Сыгы сизлиттэн ваза, сибээс, бөргөһө сиздэрэйдик өрөн таһаарыттар. Сал-гыы батик хартылаалар, мас оҥоһук-тар, оҕуруу бастыгалар, илан кэбээр-дэр быыстапаламмыттар. Маннаах ула-хан көмөйдөх, сиздэрэй үлэни тулуур-даах-дьулуурдаах дьон, ылыммыттар-ын ытысарар, саҥаабыттарын түмүктүү үөрэнэччилэр эрэ оҥорор кыахтаахтар эбит дии санаатым.

Бу кэннэ бары да кэтэспит "Туһаарыма Куо" куонкурус сагалана. Барыта 5 улуустан 9 ылыс кыттан кыһаахтар-ын, хантан хааннаахтарын билиһин-нэрдилэр. Кыргыттар бука бары бала-наахтарын, таһа талааннаахтарын, өркөт өйдөөхтөрүн көрдөрдүлэр. Кыр-дык, бары да "Көро Куо, Туһаарыма Куо" дьэтих кыргыттар. Тыһааһынаах куонкурус кэнниттэн түмүккэ бэйбик кыахыт, С.С. Яковлев — Эришк Эри-тиги аатынан Чыаыр орто оскуоланы үөрэнэччигэ Настя Алексеева кыайда, "Туһаарыма Куо" үрдүк ааты ыла, ба-рыбыт сүргүтүн көтөхтэ. Настя дьиттэр талааннаах: олонхоһуур, тойуктуур, ылыыр, хомуһуур, чабырхаччы, оһуохай таһаарар. Инноватин өсө үрдүк ситиһиллэри бадыраарат.

Түмүккэ, буларын курдук, 8 хайыс-ка кыайылыахтарын наһааадыааты-лар. 7 хайыскага билиги, чурапчылар, кыайдыбыт-хоттубут, кыһыл көмүс мә-тэл кэтибит. Түгүһүнэн туһанан, Во-тоҕо, Дьирэг, Муудай, Сылган, Төһөй, Хадаар, Чыаыр, Чурапчы оскуолаларын оҕолоругар, учууталларыгар махталбы-тын тиздирбит, кыайылыларын эбэр-дэлибик.

Ити кэннэ бары Ойуунускай төрөөбүт аһааһылар, Дьэбэрэйдик, ба-ра сырыттыбыт. Улуу кини, саха саары-на, бастык салайааччы, суруйааччы ты-ыммыт салгыһын тыһыан, хаамыт суолунан хааман, албэрэйдилбит, кэл-ри көрөһэлээбит, буолары торуунаа-тыбыт. Оҕолор онньоон, ыкса билсэн, дьуһууа санаа-аныыбыт.

Тус бэйэм Ойуунускай төрөөбүт алаһа дьэтиги, оскуоланы көрөн, муһура суох үөрдүм. Бу кэннэ күн — "Ой-уунускай аарыылары" — өрө-саас, били-көрүү, үөрүү күнө буолла. Маннаах тэ-рээһиннэр суруйааччы аатын үйэти-тигэ, төрөөбүт саха тыла сайдарыгар улахан олук уурар. Мин хаһан да бу күннэри, өрө-саас дьоллоох түгүһүрүн умнуом суоҕу.

Түмүккэ Чурапчы улуһун уорэх салгытатын үлэһитигэр Джанкобулова И.М., оскуолам дьирэктэригэр Посель-ский Ю.П., учууталлар Гоголева С.Н. бө-лөһүнэн, тэрийэн, көтүлүөн кытын-нарбыттарыгар махталбын тиздэбин!

Лора ПЕСТРЯКОВА, С.К. Макаров
аатынан Чурапчы гимназиятын 9-с кылааһын үөрэнэччигэ.

Хаартыска: "Ойуунускай аары-лары" кыайылыахтара: Попова Сайа-ана (Чыаыр), Пестрякова Лора (гимна-зия), Силцева Маппа (Сылган), Макарова Маппа (Сылган), Гоголева С.Н. (пимазия учуутала), Алексеева Настя (Чыаыр), Эверстова Саяна (Сылган), Данилова Оксана (Муудай).

История кэрчигэ

ЧУРАПЧЫГА БАСТАКЫ ОСКУОЛАЛАР

Революция иницие Чурапчы улуһунгар барыта 7 оскуола аһыл-лан үлэстэбит эбит.

1. Чурапчы дэ-риэбинэтигэр — 1872 с. муус устар 4 күнэ (бастакы оскуола)
2. Арыылаах-ха (бастакы Хай-ахсыт) — 1900 с.
3. Маддахсытэ — 1908 с.
4. Бахсыт — 1912 с.
5. Кытаанааха (Хабатчы) — 1914 с.
6. Сылганга — 1914 с. ахсынны ыйа
7. Хадаарга (Уорда) — 1915 с.

Чурапчы дэриэбинэтигэр үлэһини тур-бут иккэ оскуоланы 1922 с. Дуһанов эбэр-тэ курууларын саҥаа уоттаан кэбисит-тэр.

Ол умайбытын кэннэ Чочоолоп уола — Афанасий Павлов, билиһинтэ алта кыры-ылаах кулутура управлениета үлэһир тукулутар иккэ мас оскуоланы туттарбыт. ИКМ оскуолага граждандский сэрэһини-нэ тутулан сагалан баран сэрэһи кэнит-тэн ситиһилибит. Бу оскуола билиһин да дьуһууку үлэһини турар. Оҕоһуларга үлэ-лээн элбэх кыһааһи иһтэн, үөрөтөн таһаар-дар.

Чурапчы дэриэбинэтигэр бастакы ос-куола 1872 с. хаһа-турбутай? Билиһинтэ дьоннор А.Е.Кулаковский уонна да аһыл-тар хаһаах оскуолага үөрэммиттэрэй? Чу-рапчы оскуолага үлэстэбит историгын чуолкайдаан кыһааһыннаах билиһинтэ таһаарыаха. Билиһин да турар иккэ дьы-оһи көтүрбөккө архитектурнай музей ту-туу курдук харыстыаха.

Бу оскуолага сэрэһи кэниттэн кэлэн 1946 с. күһүнүттэн үлэстэбитим. Оҕолор-то мийэти кытта биридэ үлэстэбиттэрэн Надежда Алексеевна Константиновалыи (Адамова) эрэ хааллыбыт. Хаартыска

хаһа өттүттэн олороллор: Н.Г.Скрябин, Г.Г.Баранков, кэрчигэ, салгыы кыһааһи кыһааһи өйдөөбүтүн (райком, райсовет үлэһиттэ-рин кэрчигэ буолуо), Г.И.Макаров — Дьон Дьаһылы Иккэ эрэгтэ: Н.А.Кон-стантинова, Т.В.Максимова, Р.И.Васильев-директор, П.Н.Федоров-завуч, М.П.Соло-вьева, А.Д.Федорова, Н.Н.Попов. Үһүс эрэгтэ: А.И.Герасимова, Т.А.Кириллина, Г.Д.Аргунов, И.М.Павлов, П.Д.Яковлев. Ма-ны таһынан Н.П.Красильникова, П.А.Жи-рова, К.Н.Субуруускай үлэстэбиттэрэ. Арааһа сорохторун умуннарым буолуо. Оскуола иһигэр бэрт кыра хоско Констан-тин уонна Егор дьонун аһааһын кытта Чи-чигиарона эмэхсиз өр кэннэ олорбута. Остуораһынан уонна харабыллынан үлэстэ-битэ. Хаартыска 1949-1950 сс. үөрэх дьы-ла, саас түһэрсиллэбит.

Хаһа оскуола аһыллар онно дэриэби-нэ үөскүүр. Оскуола боруогун аһыллаан көрбөтөх, маарыаһыгар олорботох били-гин биэр да кини суоҕа буолуо. Убайыт К.К.Пермяков архылы матырыйаалларын хаһаан аҕай бэрбикэ. Кирилл Кирилло-вич архылы туһанан оскуола, үөрэх сайдылытын чыгуулуурбут буоллар.

Иван ПАВЛОВ,
Саха АССР үтүөлөх учуутала.

Спорт

ТУСТУУК АФАНАСИЙ ПАВЛОВ

Алта уонус сыллар сагаланыыларыгар, саас үөрөх бүтэрин кытары, Кы-таанах оскуолатыгын оройуон кинигэр Чурап-чыга үөрэнэччилэр спарта-кыадаларыгар күрэхтэһэ киирдилит. Онно стадионга эриһиннэхтэн хаамыт, сапартыт-иһэрбит, сөҕ ку-ластаах, киирээбэй саны-кылаах, халтан сөҕүн көл-көйүммит бэрт төрөлөй, бөдөн унуохтаах (отчи-тооку оҕолор нөрүүбүтүгэр) кыһааһи толго көрбүһүт. Билиһинтэн аһа саастаах улаһут аһыгар биэр киниг-тин ыйыһыллыттар: "Ити ыраахан ыһааһытга тус-тар, өрөспүүбүлүкэ били-либит тустуук Афанасий Павлов", — дьин быһааран бэрбикэ.

Афанасий Павлов тре-нер Д. П. Коркин тэрийбит көгүл тустуугун сепарат-тар биэр бастакынан сал-гыта. Оччолорго Д. П. Кор-кин үлэтин бастаан сал-гылар улахан дьон утустук оройуон хамаандатыгар кэллэрен күрэхтэһиллэргэ бөлөһүгэр. Киирэр истэ-ригэр Максим Сибиряков, Сидор Попов, Николай Пу-дов, Петр Старостин. Афа-насий Павлов, Семен Неуст-ров, Николай Солоньев, Ва-сильев Шадрия, Петр Нико-лаев, Федор Винокуров, Фе-дор Эверстов, үө д а баалла-ра. Кинилэр көгүл тустууга, хаһааһыга республика че-мпиионна уонна призера буолулаабыттар. Бу дьон

производство ханнык баҕарар салаатыгар туруу үлэһиттэр этилэр. Сылала-ах үлэ кэнниттэн ымыла-ран-баҕаран турар, иккэ-хара көлөһүннэригэр көбүөрүгэ тороллор, оройуоннарын спортнай аатын үрдүктүк тутуһтара.

Афанасий Павлов көгүл тустууга республика күрэх-тэһиллэригэр хаһа дьаны биригистээх миэстэлэргэ тах-сыталаабыта. Аан бастаан хаһааһыдаһан тустууга оройуон күрэхтэһиллэи-н истэһиттэр суруйтарбыта. Ол күрэхтэһиллэ аһа утары-лаһааччыларын хам батта-лаан чемпион дьин аһаа-аан маннай тизмэтигэ.

Оһтөн аһа Афанасий 80 кг үөһэ ыйаһылаахтарга оройуон суумуртэһит ха-маандатыгар солбуллубат чыһаһын буолбута. 1960 с. Дьукуускай куоракка буһ-бут Саха АССР норуотта-рын үһүс спартакиадаһыгар хаһааһыга кытта киирбикэ. Судейскай коллегия чыһа-тэро тустааччылар истэ-һиһэтигэр Афанасий Павлов аһаһи утары: «Чу-рапчы 80 кг үөһэ тустар, көхтөстээх» дьэн тылары аһыллытара. Бу спартакиа-даа олус бэрэ тустан иккэ биригистээх миэстэни ыһы-та уһаа хамаандатыгар на-адылаах оҕуһулары аһа-лыта. 1965 с. Намта ыһыл-лыбыт хаһааһыга республи-ка түһүлэтин чемпионунан буолбута.

Чурапчы күүстээри —

Платон КОРКИН.

2013 снл
Балабан ыйын
28 күнэ
субуота
№ 147-148
(10766-10767)

агүйнхээг ийнхүү
улууска 1000 сүөһүнү
эбип атыылаһына 15
мөд. солк. субсидия
көрүлдэр буолла.

рын ыгыты, үүт
сөботуопкатын сору-
дабын толоро са-
тааһын.

Бишги улууска барыта 1000 сүөһүнү атыылабарга квота бэрилиннэ. Атын улуу-стар квоталарын толорбох-торуна ити сыһынара улаа-тыан сеп. Онон улууска сүөһү ахсаанын көдүрүтпөт иннит-тэн квотаны толору сүөһү атыылаһылын төрүтүр со-буна түрдэ.

Быыыл улуускай от быылаан аһара толоруллубутунан, элбэх күөх маасса бэлэмнэммитигин сүөһүнү атыгылаһан илпинэн ордук производственной кооперативтар, ЖСХП-лар, эдэр фермердэр хото ыгыталаара эрэбүллэр.

Бу үлэни нэһилиэк баһылыктара, т/х специали-стара сүөһүнү маассабай өлөрүү, кыстыкка киирэн ин-нитэр бүтэрүүлэрэ ирдэнэ. Ол инниттэн бу күннэртэ күүстээх өйдөтүү үлэни ыы-тан, хас биэриги атыыһылар атыылаһар докумуомнаа-ан, бары докумуоннары толо-ро охсоолоро наада. Онтон сүрүн докумуоннарынан сүөһүнү ылымы-бэрсии дуо-баһара, акталара уонна атыы-лаһар киһи атыыласпыт сүөһүлэрин сыанатын толору төлөөбүтүп туһунан туһулуур квантация, эбэтэр баанга көһөрбүт сүөһү кы-опуята хайаан даҕаны баар буолуохтаах. Очкулутар эр-субсидия харчыта төлөнөр. Ойно 100 тыһ. солк иһинэ быһаччы квантациянан төлүннэх сэт. Онтон ити су-уматтан албах буолуулар баан өнүгүү көспүт поручени-и кыһыпта баар буолуохтаах.

Улууспут олохтоохторо сүөһү иитээччилэрэ! Улууспутутар ынах сүөһү ахсаанын арыйаппат туһутар, бүккүл 15 мил. солг. субсидия харчытын толору туһанаан сүөһүнү иитишэ аһаан атыталааһыны-атыталааһыны кууска тэрийэн ытыаххайаһа!

		2013 с. былаан	Туолла (тн)	Ол иниттэн күөх үүнээйи (тн)	Былаан туолла (%)
1.	Алабар	1638	1482	90,0	90,5
2.	Арыылаах	1563	1575	—	100,8
3.	Бахсы	1557	1684	—	108,2
4.	Болтоҕо	2006	2372	—	118,2
5.	Болугур	2905	3037	—	104,5
6.	Кытаанах	1819	2128	—	117,0
7.	Мутудай	2452	2586	70,0	105,5
8.	Одьулуун	3074	3415	174,0	111,1
9.	Соловьев	2709	2947	50,0	108,8
10.	Сылан	4242	5112	974,0	120,5
11.	Төлөй	1532	1588	33,0	103,7
12.	Хадаар	1476	2224	150,0	150,7
13.	Хатылы	1978	2085	—	105,4
14.	Хайахсыт	1647	1711	213,0	103,9
15.	Хоптоҕо	3633	3900	200,0	107,3
16.	Чакыр	2297	2122	52,5	92,4
17.	Чурапчы	2232	2287	—	102,5
	Улуус үрдүнэн	38760	42254	2006,5	109,0

П.Д. Сивцев А.Е. Макаров С.С., "Ухун-Күөл ТХПК, Мугудайтан Васильева В.Д., Хадаартан Андросов А.И. уода ылылалар Кинилэр 1 гектартап 4-5 тонна күөх маассаны хомуйдулар.

Огноо барьта 1655 тектарга хүрэх ыһьы ыһьыглыбыгтан сорохтор ардактан мэнэйдэтэн бу күннээх турутунаан ситэ хомууа илликтер. Холобур "Мындараайы" ТХПК, "Олохос" б/х, Дирингтэн "Агро-МТС" уолда. Быйыл күрэх ыһьы үүнүүтэ үчүтэй. Ордук элбэх үүнүүнү Сылан бааһынайдар, ИП-дар: Макаров В.Д., Пермякова Г.Ф., Говориха И.И., Аяшев А.А., Местников Д.Г., Трофимов

Одбулуун "Комплекс" 5/х (сал. М.П.Минжайлов) 200 гектарга куух ышныг ысгыглыттан 74 гаатын бүрдүгүн астаан барьта 109 тонн эбизе, нэрчмизин үүнүүтүн хомуйан ыскалзатгаага.

Хортуолгүй, осурууг аһын хомуйуу уонна сүөһү аһыһыһын бэлэмнээһин туолкайдаммыт түмүктэрэ сотору биллэхтэрэ.

М.А. ПЕРМЯКОВА
ТХУ кыдабыннай агронома

№	Нэвчилэгтэ	2013 с. былаан (тонна)	2013 балаан ыйа			9 ыйын 2013 с			Толор уу %-на	Миэст этэ
			былаан	туолаа	2012 с.	былаан	туолаа	2012 с.		
1	Алабар	323,0	47,5	42,1	32,3	287,4	229,0	253,2	79,7	11
2	Бяхсы	323,0	47,5	63,0	33,9	287,4	314,5	296,8	109,4	4
3	Билтоно	368,0	54,1	36,6	31,4	327,2	191,2	218,1	58,4	15
4	Болугур	608,0	89,4	77,0	56,7	540,6	401,2	404,9	74,2	13
5	Арынлаах	312,0	45,9	58,1	52,7	277,5	313,5	333,7	113,0	3
6	Кытаанах	340,0	50,0	50,2	43,1	302,3	276,8	266,2	91,6	6
7	Мугудай	476,0	70,0	44,6	26,0	423,4	262,6	258,9	62,0	14
8	Одвулуун	659,0	96,9	95,9	67,3	586,0	513,1	503,5	87,6	8
9	Соловьев	567,0	83,3	131,6	105,7	504,3	689,1	601,4	136,7	1
10	Сылан	885,0	130,1	103,5	68,4	787,0	437,6	531,4	55,6	16
11	Толой	299,0	44,0	67,4	38,6	265,9	242,1	268,7	91,1	7
12	Хадаар	319,0	46,9	74,7	63,0	283,7	336,7	402,1	118,7	2
13	Хягылын	360,0	52,9	50,0	46,2	320,2	251,7	272,8	78,6	12
14	Хайахсыг	341,0	50,1	43,5	42,2	303,3	257,4	229,7	84,9	9
15	Хонгодо	828,0	121,7	129,9	69,1	736,1	591,8	512,7	80,4	10
16	Чакыр	509,0	74,8	97,1	77,6	452,6	475,8	504,3	105,1	5
17	Чурагчы	483,0	71,0	26,2	16,1	429,3	174,3	192,5	40,6	17
	Удугуудын	8000	1176,1	1193,4	870,3	7113,9	5958,4	6050,9	83,8	

З. И. Илларионова, үүт соётуушкатын бухгалтер

МОСКВАТТАН БЭРЭБИЭРКЭЛИИ

аһылык комбинатын, хал-баһы сыарын, механизированнай буойунаны, сир аһы-наары улахан булууһу көрдүлөр-иһитилэр, доку-муоннары кытта билистилэр Москва бөрстөбүлгөтө ордук бу ыраах тыа улууһугар 630 м дөрөг сөв-жинаттан ыһыллар ууну ыраастаан араас сабарлам-наах иһиттэргэ кутан аһы-лааһыны, аһылык комбину-тар сөмөлүөккэ курдук "бортовой аһылык" арааһа оһоһуларын сонургуу көрдө. Онтон 80 м усталаах, хас дараа боксалаах сир аһы-наары булууска киирбитэ 13 кыраадыс тыһылыга хас дараа сүүһүнэн дьааһык арыы дьаарыстанан турал-лары, саага өлөрүлүбүт сүүһүлэр эттэрэ тэлгэнэ сыгалларын сөһ көрдө, ха-артыскара түһэрттэтэ, ыс-кылаат докумуоннарын кы-тары билистэ. Бу кэннэ ко-оператив төһө тизхиһкэ-лэрин, нэһиликтэрдээри арыы сыахтары үлэтэрин сурааста. Кооператив үлэтин Н. А. Аржаков билиһинэр-дэ.

Ити кэнниттэн, сир быйыһынан, кэлбит ыал-ды-ыттарга "Боотур Уус" стади-ону, физкултуура уонна спорт икитутун, саага ту-туллубут 400 мистэлэх ос-куола-интернат дьэтиги уонна салыһы саага тутуу-лары массовынан кэригэн көрдүлөр, улуус туһунан билиһинэрдилэр.

Түмүккэ инспектор В. П. Савченко "Чурапчы" ТХПК албох кредит ылааччы бэй-тин пайыһаахтарыгар со-луок ууррааччы, мэккиттэ-эчи буоларга кыахнарын, сөптөөбүн итэрийэн, эрэсэ-барды дик түмүк оһоруоха сөп. Ону Владимир Павло-вич бэйэтин этигинэн би-гэрттэтэ.

Хаартыскара: хаһастан уна А.А. Бондарев, В.П. Сав-ченко.

КЫҤАМНЫЫЛААХ ҮҮТ ТАҤААЧЧЫ

родов Г.Г. буолар. Га-врил Гаврилович "Чурапчы" коопе-ратив комитетин саага бортовой УАЗ мас-сыһынан аһы-лаһан дуоҕабын-нан 3-с сылын эһи-лэ суох Болтоҕо нэһилигэтин үүтүн сылы эһигчи таһар (хаартыскара хаһа-стан маннайы, атты-гар арыы сыарын үлэһитэ, куруусчут Кобяков М.М.). Ол быйыһыгар саас-күһүн Чурапчы сө-лөһүөтүн ыалла-рыттан эмсэ үүтү-рүн тасыйар. Г.Нов-

городов кыһамныылаах үлэ-тинэн дьон махтаһан ыһы-лан ылар.

Үүт сортуоската үүт таһааччыттан улахан туту-дуктаах. Бу оһуэ эһиһтээх үлэ-лэ биһр үчүгэй үлэ-лэригэр Болтоҕоттон Ново-

ГААТТАН 4-ТҮҮ ТОННА ЗЕЛЕНКА УОННА «АГРО-МТС»

"Чурапчы" кооператив Хайахсыт Кэтит Күөлүгэр ге-рефорд боруода сүүһүлэргэ анаан саага оһорбут, күрүөлэ-бит 52 гектар бааһыналар күөх маасага анаан эһиэс ыс-пыта.

Ыһы уонна хомуйуу үлэ-лэрин кооперативы кытта дуо-ҕабардаһан Диринтэн "Агро-МТС" өгөнү оһорор тыа хаһаайыстыбатын потреби-тельскай кооператив (ОСКПК, председатель А.Е.Луковцев) ыһыта Ыһы сүүһү аһыһылар — зеленка анаммыт буолан сэмэ хойутуу, бэс ыһын орто-тутар түһэриһибитэ. Бааһына саага, уоктаах буордаах буолан уонна быйыл сайына табыллан үүнүү өлгөмнүк тарыста. Ол курдук барыта 710 устуука ор-тоһунан 300 мистэлэх рулон кэлэн, уопсайа 213 тонна күөх мааса бөлөмүһүнэ. Ол эбэтэр 1 гектардан 4-түү тонна зеленка ыһыһына.

Кэтит Күөл бааһыналар хомуйуу үлэлэрин "Агро-МТС"-һы кытта дуоҕаба-раһан Хайахсыт олохтоор, удыур, кыайыһаас-хотугас, үтүө үлөһит, көнө, судургу майгылаах, бэйэтэ туспа ИП буолбут А.А.Евграфов оһордо. Кини бу иһинэ герефорд бо-

руода сүүһүлэргэ саага хотону, 52 гектардаах бааһына күрүөлүн бэйэтин дьонун кыт-та туттута.

Аһы салгыы "Агро-МТС" сир кытта үлэһит коопе-ратив туһунан суруйдахха ман-наах Кооперативы "Дьөгөһөй" бааһынай хаһаайыстыба баһылыга А.Е.Луковцев илэ-рээ сыл тэрийбитэ. Билигин хаһаайыстыба 7 трактордаах, олортон 3 саага уонна сир сөп буолар холбонор тизхиһкэ-лэрдээх. Быйыл сайын барыта 430 гектар бааһынага күөх ма-асаһы ыста. Онтон 110 гектара бэйэтин "Дьөгөһөй" бааһынай хаһаайыстыба ыһыта. Ону таһынан дуоҕабарынан Сы-ланга "Саага олох" б/х (В.Д.Макаров) — 40, "Куолаас" б/х (П.Д.Трофимов) — 22, Төлөһүө "Олокоос" б/х (В.В.Смирников) — 34, Мугудайга "Тура" б/х (М.В.Синцева) — 55, "Чурапчы" ТХПК-га 100-кэ гектарга уода-кыра хаһаайыстыба-ларга бааһына оһорон ыһыһыларын ыһан би-эрдэ. Олорго барыла-рыгар үүнүүлэрэ күһаһаага суох. Ордук Сыланга В.Д.Макаров

"Таба Бастаах" бааһынаһыттан баһархай үүнүүнү хомуйда. Ону хоту эһэрдэр кала-бара сылдьан дуоһуһа көрөллөрө буолуо. Оһон анардас бу "Агро-МТС" комитетин улуусту-тар быйыл сайын баһаам албох бука, тыһыһыччаттан таһса тоһоа күөх мааса бөлөмүһүнэ-нэ.

Арай, бу миин-МТС тэри-либэтэх буоллун? Оһотутар иһигэ сир ыһыһыбата, иһи-чэ үүнүү ыһыһыбата чуолкай этэ. Төрө дьэтэххэ сир аһы-трактор дэлэһин иһин сир иһигэр, сөһөр техника (булуук, тараах, ырахан-чэпчэки дин-скалар, ордук сөһокалар...) төрүт суох кэриэтэ буоллур. Арба, МТС-тар быйыл күһүн Одьулуунга "Комплекс" б/х 170 гектар бааһынага күһүнтү-жорутуу оһорон биэрбиттэр. Дьэ, ол иһин этэһин, бу "Агро-МТС" туһата, барыһа баһаам дьээн. Ол иһин бу тэриһтэн өйүөххэһин, ордук кини саага-ааччылар А.Е.Луковцевка, бары үлэһиттэригэр махтаһы-аххайын уонна кэлэр өттүгэр өссө күөккэ, таһаарыһаахтык үлэһиттэригэр баһарыаххай-ын.

Ол кэннэ эти-үүтү дьэтиги-гэ сир кытта үлэһиттэргэ өнүйбөһитин өйдүөххэһин, "харчы сиргэ сытарын" умну-муоххайын.

ТЭТТИК СОНУННАР

"Ас-уол — 2013" быһыстап-ката.

Балаан ыйын 28-29 күнү-ригэр СР тыатын хаһаайысты-батын министриһтибэтэ тэ-рийэн ыһтар "Ас-уол — 2013" быһыстапка кытта "Чурапчы" ТХПК делегацията Дьоккус-кайга киирдэ. Оһо кооператив оһорон таһаарар бородуукуй-атын быһыстапкага уонна кизг аһы-эргизин тэриһилэр.

Механизированнай буойу-на үлэһит.

Атырдыах ыйын 20 күнүгүн мехбуойуна үлэтин саһылааһыта. Бу күнгэ дьэри барыта 250-ча сүүһү өһөрүллэн астанна. Оһон нэһилигэһэ уонна бюджетнай тэриһтэлэр быһыстапка кэри-тэ сибийһай эһигэн уонна суб-бородууктанан хааччылыһы-лар Санатан эттэххэ, бийэһин курдук механизированнай бу-ойуна тыа улуустарыгар суох уонна күһүн эрдэттэн сүүһүнү өһөрөн маасабайдык аһы-лааһын тэриһибэт.

Халбаһы сыарын үлэһит.

Кооператив халбаһытын сыага атырдыах ыйыттан үлэ-тин саһылааһыта. Манна Луиза Нахова технологията 5 күһи

үлэһит. "Любительская" уон-на "Чайнай" дьэи 2 суорт хал-баһыны олохтоох ыһах, сибий-һыһа эһигэн оһороллор 1 кг халбаһы 250-260 солк аһыла-нар. Оһон биһр устуука хал-баһы ыһааһына 700-800 г тэгнэһэр. Бэйэбит Чурапчы-быт сүүһүтүн эһигэн оһоһу-ллубут халбаһы иһгөмтэһинэн кэлиттээһэр ордута чахчы бу-олуо.

Герефорд сүүһүлэр Ди-ринтэ кэллэр.

Бу күнүгэр 157 төбө Мэнтри үрөһөр сайыһаабыт ге-рефорд боруода сүүһүлэр Ди-ринтэ Мырааны бааһынаһы-гар мэччирэнтэ аралыһыһы-лар. Бу Мырааны дьэи Диринг бөһүөлэһин таһыгар (ГСМ за-втракатын утары) 56 гектарда-ах бааһынага криокормга ана-ан бурдук ыһыһыһыта кини тоһугун саага үрдүктөөх үүһүн, көһөрөн турар. Криокорм кыһыһынары хаһдарыһыһа күөһүнэн тоһор, улахан иһгө-мтэһэх аһыһык. Оһон бу эһэ анаан иһтиһэр сүүһүлэр күһүн балаһа тыһыһыһылар, кыһыһа киириэххэ дьэри бу

өссө төһөһүйэллэрэ саарбага суох.

Гранта тигиһтиһэр.

2012-2014 сс. көрүлүбүт саага саһаһылар эдэр фермер-дэри өйүүр федеральнай про-грамма кыттан быйыл бийиһи улуустан 4 эдэр фер-мер: Арыһлаахтан Николай Барашков, Хатыһыттан Миха-ил Иванов, Төлөһүөн Василий Смирников, Чыаппараттан Кэһчээрэ Лыткин биһрдик бэйэлэрэ 1,5 мөл. солк гранта тигиһтиһэр.

5 мөл. 800 тыһ. солк ылары ситиһтэ.

2012-2014 сс. көрүлүбүт "Бааһынай хаһаайыстыба ба-затыгар дьэи кэригэн ферматын тутуу" федеральнай програм-матыгар кыттан Хатыһыттан эдэр, кэһкиллэх ИП Захаров Гаврил Анатольевич 5 мөл. 800 тыһ. солк гранта ылары сити-һтэ.

Саага тизхиһкэ эһиһэр.

Бааһынай хаһаайыстыба-ларынан Ассоциациятын тэриһи-итинэн быйыл барыта 16 МТЗ саага тракторы, 3 пресс-под-борщиктары "Росагролизинг" көһүө ылан улуусту-тар бааһынай хаһаайыстыбалара аралыһылар.

Сыһыһыһыта бөлөһкө Илья ПОНОМАРЕВ.